

**Уповноважена особа закладу з питань попередження
насильства та булінгу - соціальний педагог
Савицька Йоланта Анатоліївна**

Порядок подання заяви про випадки булінгу (цькування)

1. Виявлення факту булінгу (цькування):

1.1. Здобувачі освіти закладу повинні одразу проінформувати (в будь-який доступний спосіб) дорослих (батьків, педагогічних працівників, класного керівника, тощо), представника адміністрації, соціального педагога, практичного психолога, медичну сестру про факт здійсненого булінгу (цькування) свідком якого вони були особисто або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб.

1.2. Педагогічні працівники або інші працівники закладу освіти повинні повідомити керівника про факт булінгу (цькування) свідком якого вони стали, або підозрюють про його вчинення по відношенню до інших осіб за зовнішніми ознаками або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб незалежно від того чи поскаржилась йому жертва булінгу чи ні.

2. Повідомлення про факт здійснення булінгу:

2.1. Невідкладно звернутися з офіційною заявою (конфіденційність гарантується) про випадок булінгу (цькування) до керівника закладу освіти.

3. Розгляд звернення

3.1. Керівник закладу освіти видає організаційний наказ про проведення розслідування та створення комісії з розгляду випадку булінгу (цькування), скликає її засідання. До складу комісії входять педагогічні працівники (у тому числі психолог, соціальний педагог), батьки постраждалого та булерів, керівник закладу освіти та інші зацікавлені особи.

4. Робота комісії з розгляду випадку булінгу (цькування)

4.1. Визначення кваліфікації випадку:

– БУЛІНГ (цькування);

– одноразовий конфлікт (сварка) / НЕ БУЛІНГ.

4.2. Надання висновку та аналітичного звіту про розслідування керівнику закладу. Рішення комісії реєструються в окремому журналі, зберігаються в паперовому вигляді з оригіналами підписів усіх членів комісії.

5. Прикінцеві заходи щодо розгляду випадків булінгу (цькування) 5.1.

Видання підсумкового наказу про наслідки розслідування випадку булінгу (цькування)

5.2. Направлення відповіді заявнику (заявникам).

Зразок заяви

В.о. директора школи КЗШ №7
Тетяні Зайцевій

(прізвище, ім'я, заявника)

Контактний

телефон: _____

Заява

Прошу провести розслідування за фактами випадків булінгу (цькування) _____.

(прізвище, ім'я постраждалого)

Далі в заяві необхідно вказати особу або осіб, які вчинили цькування та описати діяння, які полягають у психологічному, фізичному чи іншому насильстві над особою і носять системний характер.

(дата)

(підпис)

Термін розгляду заяви до 30 днів.

Процедура розгляду заяви:

1. Після отримання заяви директор видає розпорядження про проведення розслідування із визначенням уповноважених осіб.
2. Для прийняття рішення за результатами розслідування директор наказом створює комісію з розгляду випадків булінгу та скликає її засідання. До складу комісії можуть входити педагоги, батьки учнів причетних до булінгу та інші зацікавлені особи.
3. Якщо комісія визнала, що мало місце цькування, а не одноразовий конфлікт чи сварка, то директор школи обов'язково робить повідомлення до уповноваженого підрозділу органів національної поліції та Службу у справах дітей Металургійної районної в місті ради (якщо булінг стосується неповнолітніх).

4. Якщо комісія не кваліфікує діяння як цькування, а постраждалий не згодний з цим, то він може звернутись із заявою до органів Національної поліції. Таке право має і директор в разі незгоди із рішенням комісії.
5. Рішення комісії реєструються в окремому журналі, зберігаються в паперовому вигляді з підписами всіх членів комісії.

Порядок реагування на доведені випадки булінгу (цькування) та відповідальність осіб причетних до нього

1. Про доведені випадки булінгу згідно рішення комісії директор обов'язково повідомляє органи Національної поліції України та Службу у справах дітей Криворізької міської ради (якщо булінг стосується неповнолітніх).

2. Доведений випадок булінгу тягне штраф від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (850-1700 грн) або громадські роботи від 20 до 40 годин – якщо цькували вперше. І від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів або громадські роботи від 40 до 60 годин, якщо дії вчинили повторно або знущалась група осіб. Якщо ці дії вчиняли малолітні або неповнолітні від 14 до 16 років, штраф заплатять батьки або особи, які їх замінюють (50-100 неоподатковуваних мінімумів або громадські роботи на від 20 до 40 годин).

3. Якщо керівник освітнього закладу не повідомить про цькування уповноваженим підрозділам органів Нацполіції – його оштрафують на 50-100 неоподатковуваних мінімумів або відправлять на виправні роботи до одного місяця з відрахуванням до 20% заробітку.

4. Особам, які постраждали від булінгу, стали його свідками, вчинили його, шкільні практичні психологи та соціальний педагог після надходження заяви надають соціальну та психолого-педагогічну допомогу у формі консультацій, бесід, тренінгів.

Механізм взаємодії учасників освітнього процесу в разі виявлення випадку жорстокого поводження з дітьми

За дотримання законодавства щодо захисту прав неповнолітніх у закладі освіти відповідальність несе керівник. Тому в кожному закладі повинно бути проведено оцінювання службових приміщень (роздягальні, душові кабінки, туалетні кімнати) та шкільного подвір'я на предмет безпеки.

З метою профілактики випадків насильства необхідно посилити контроль за чергуванням вчителів на перервах. Адже учні всіх вікових категорій не повинні залишатися без нагляду дорослих. Варто також розробити внутрішньо-шкільний механізм взаємодії учасників освітнього процесу з виявлення випадків жорстокого поводження з дітьми та реагування на них. Нижче пропонується алгоритм дій працівників закладу освіти у разі виявлення факту насильства над дитиною.

**Алгоритм дій працівника
закладу освіти в разі виявлення випадку
наси́льства над дитиною**

1. У випадках, коли ви маєте підозри жорстокого поводження з дитиною або є реальна загроза його вчинення (удома, з боку однолітків, інших працівників закладу або інших осіб), ваші дії:
  - Повідомити про це в усній чи письмовій формі адміністрацію закладу освіти.
  - Самостійно письмово повідомити про це службу у справах дітей, управління освіти.
  - Самостійно повідомити про виявлений факт жорстокого поводження з дитиною в поліцію.
2. У випадках, коли до вас звернулася дитина з усною скаргою щодо жорстокого поводження з нею, ваші дії:
  - Оформити звернення дитини в письмовій формі та передати його до адміністрації освітнього закладу;
  - Оформити звернення дитини в письмовій формі та передати його до територіального підрозділу служби у справах дітей;
  - Оформити звернення дитини у письмовій формі та передати його до поліції.

Рекомендації щодо організації роботи з попередження насильства серед неповнолітніх

У закладі освіти необхідно розробити план дій з профілактики насильства серед неповнолітніх та запровадити систему постійного відслідковування випадків насильства серед дітей та учнівської молоді, виявлення дітей-агресорів.

Фахівці психологічної служби повинні організувати системну роботу з вторинного та третинного видів профілактики з дітьми, що мають схильність до насильства. За необхідності залучати до цієї роботи фахівців Служби у справах дітей та правоохоронних органів.

Важливо не залишати поза увагою батьків таких дітей. Також потрібна робота з класними колективами, яка має плануватися та реалізовуватися згідно із загальною програмою надання соціально-педагогічної та психологічної допомоги дитині-агресору та дітям, які постраждали від його дій.

Робота психологічної служби закладу з попередження насильства серед дітей та учнівської молоді повинна бути спрямована на:

- проведення заходів з профілактики негативних звичок, жорстокої та протиправної поведінки серед неповнолітніх;

- здійснення, спільно з центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, соціального інспектування сімей, у яких батьки схильні до недбалого ставлення до дітей;

- створення на базі закладів консультативних пунктів для учнів, батьків та вчителів, де можна отримати консультацію психолога, соціального педагога, у разі потреби переадресація до інших спеціалістів;

- проведення групових тренінгів та індивідуальної роботи з молоддю в наданні допомоги для вирішення особистих проблем;

- наповнення змістом з урахуванням останніх досягнень у педагогіці та психології просвітницької роботи (проведення виховних годин), спрямованої на корекцію та розвиток ціннісних орієнтацій учнів;

- активне залучення батьків до профілактичної роботи з дітьми. Через батьків можна доносити до дітей інформацію про загальні способи попередження ситуацій насильства та наявні форми допомоги, яку дитина може отримати на базі школи. Це особливо стосується дітей молодшого віку;

- надання більшої уваги статево рольовому вихованню дітей, зокрема через вираження особистісних симпатій.

Однією з можливих форм роботи, спрямованої на профілактику насильства в закладі освіти, може бути шкільна медіація — вирішення конфліктних ситуацій примиренням сторін через знаходження оптимального варіанта подолання проблеми, що задовольняє обидві сторони, за взаємного бажання сторін знайти вихід із ситуації.

І, що особливо важливо, це знімає протиставлення між жертвами-насильниками-свідками. Всі в одному човні, загальна проблема, давайте разом її вирішувати.

З дітьми старшого віку можна подивитися і обговорити фільм «Опудало». З маленькими - «Гидке каченя».

4. Активізувати моральне почуття і сформулювати вибір.

Результат не буде міцним, якщо діти просто прогнуться під формальні вимоги вчителя. Завдання - вивести їх зі «стадного» азарту в усвідомлену позицію, включити моральну оцінку того, що відбувається.

Можна запропонувати дітям оцінити, яким є їхній внесок у хворобу класу під назвою «насильство».

Припустимо 1 бал - це «я ніколи в цьому не беру участь», 2 бали - «я іноді це роблю, але потім шкодую», 3 бали – «цькував і буду цькувати, це здорово». Нехай всі одночасно покажуть на пальцях - скільки балів вони поставили б собі?

Тут ні в якому разі не можна намагатися викрити когось. Навпаки, потрібно сказати: «Що кожний по-різному бачить проблему, добре, що більшість не вважає, що цькувати - це добре і правильно. Це чудово, значить, нам буде неважко впоратися з цією проблемою». Так моральна оцінка цькування стає не зовнішньою, нав'язаною дорослим, її дають самі діти.

Якщо група дуже загрузла в задоволенні від насильства, конфронтація може бути більш жорсткою. Можна знову ж таки використати прийом з «гидким каченям». Нагадавши дітям той уривок, у якому описано цькування. Сказати приблизно наступне: «Зазвичай, читаючи казку «Гидке каченя», ми співчуваємо головному герою. Нам його шкода, ми за нього переживаємо. Але зараз я хочу, щоб ми подумали про ось цих курей і качок. З каченям-то все потім буде добре, воно полетить з лебедями. А вони? Вони так і залишаться злими, нездатними ні співчувати, ні літати.

Коли в класі виникає схожа ситуація, кожному доводиться визначитися: хто він є в цій історії. «Серед вас є бажаючі бути злими індиками і курьми? Який ваш вибір?».

5. Сформулювати позитивні правила життя в групі та укласти контракт.

До цих пір мова йшла про те, як не треба. Помилкою було б зупинитися на цьому, тому що, заборонивши дітям колишні способи реагування і не давши інших, ми провокуємо стрес, розгубленість і повернення до старого. Момент, коли колишня, «погана» групова динаміка перервана, розкрутка її згубної спіралі припинена, найкраще, щоб запустити динаміку нову. І це важливо робити разом.

Досить просто разом з дітьми сформулювати правила життя в групі.

Наприклад:

- У нас ніхто не з'ясовує стосунки кулаками.
- У нас не ображають один одного.

Алгоритм дій класного керівника в разі виявлення булінгу в дитячому середовищі

1. Означити явище і для дітей, і для дорослих.

Дорослий, якій взяв на себе відповідальність припинити це явище, повинен поговорити з групою, у якій відбувається цькування і назвати явище групі.

Якщо не називаєте все своїм ім'ям, усі будуть робити вигляд, що нічого особливого не відбувається. Ніяких: «У Саші не ладиться з однокласниками».

Ми чітко говоримо: «Коли дитину навмисно доводять до сліз, систематично дражнять, коли відбирають, ховають, псують її речі, коли її штовхають, щипають, б'ють, обзивають, підкреслено ігнорують - це називається цькування. Це насильство. Булінг»

Діти досить часто не усвідомлюють, що саме роблять. У них в голові це називається «ми його дражнимо», або «ми так граємо», або «ми його не любимо». Вони повинні дізнатися від дорослого, що коли вони роблять так, це називається насильством, що є - неприпустимим, за що треба нести відповідальність.

2. Дати однозначну оцінку.

Дітям необхідно пояснити, що люди можуть бути дуже різними вони можуть подобатися один одному більше або менше, але це не привід для насильства. Люди здатні навчитися бути разом і працювати разом, навіть якщо вони дуже різняться між собою.

Можна навести приклади, що нам може здаватися неправильним в інших людях: зовнішність, національність, реакції, захоплення, поведінка. Навести приклади, як одна і та ж якість у різні часи і в різних групах оцінювалася по-різному. Таким чином ми формуємо толерантне ставлення один до одного.

3. Визначити булінг як проблему групи.

При виявленні що, хто, як ... ви почуєте: «А чого він? А ми нічого ... а це не я» і все в такому дусі. Зрозуміло, що толку від обговорення в такому ключі не буде.

Тому не треба його вести. Не треба сперечатися про факти, з'ясовувати, хто і що не так зробив. **Потрібно позначити цькування - як хворобу ГРУПИ.**

Так і сказати: «Є хвороби, які вражають не людей, а групи, класи, компанії. Якщо група не стежить за чистотою відносин, вона може захворіти – насильством, яке негативно впливатиме на кожного в групі. Дорослому необхідно запропонувати терміново лікуватися, щоб клас був здоровим, дружнім».

Це дозволить насильникам зберегти обличчя і навіть надасть їм можливість хоча б спробувати приміряти роль конструктивного лідера.

- У нас не дивляться спокійно, якщо двоє б'ються - їх розбороняють.

Але занадто багато і складно не треба, принаймні для початку. Правила повинні бути доступними, зрозумілими для всіх, виписуються на великому аркуші і за них всі голосують. Ще краще щоб кожен поставив підпис, що зобов'язується їх виконувати. Цей прийом називається «укладення контракту», він прекрасно працює. Якщо правила хтось порушує, йому можуть просто мовчки вказати на плакат з його власним підписом.

6. Моніторинг і підтримка позитивних змін.

Дуже важливо щоб дорослий, який взявся вирішувати ситуацію пов'язану з булінгом, не залишав групу. Він повинен регулярно питати, як справи, що вдається, що важко, чим допомогти. Можна зробити "лічильник одужання", який-небудь кошик, куди кожен, кому сьогодні дісталось або хто бачив щось, що було схоже на насильство, може покласти камінчик. За кількістю камінців визначається, чи гарний сьогодні був день, краще на цьому тижні, ніж минулого і т. д.

Можна ставити спектаклі, складати казки і робити колажі про «хроніку одужання колективу», зробити «графік температурного режиму в групі» і т. д.

Суть в тому, що група постійно отримує щирий інтерес від авторитетного дорослого і як і раніше вважає перемогу над цькуванням своєю спільною справою.

7. Гармонізація ієрархії.

Ось тепер пора думати про популярність. Про те, щоб кожен мав визнання в чомусь своєму, міг пред'явити себе групі, бути корисним і цінним у ній.

Свята, конкурси, огляди талантів, походи, експедиції, ігри на командо утворення - арсенал багатий. Ознака гармонійної груповий ієрархії - відсутність закріплених ролей, гнучке перетікання ролей: в цій ситуації лідером стає той, у тій - інший. Один краще всіх малює, інший забиває голи, третій придумує ігри. Чим більше різноманітної і осмисленої діяльності, тим здоровіша група.